

**Пропозиції Аналітичного центру «ОсвітАналітика»
Київського університету імені Бориса Грінченка
до проєкту Закону України «Про академічну доброчесність»,
погодженого Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти
на засіданні 30.08.2022 р.**

1. Усюди по тексті законопроєкту слід замінити вирази «об’єктивне» та «необ’єктивне» оцінювання на більш доречні. Сучасні міжнародні дослідження не застосовують ознаку «об’єктивність» як характеристику оцінювання, оскільки це не є коректним: оцінювання не може бути цілком об’єктивним як повністю незалежним від певних рішень розробника завдань, викладача і того, хто проходить це оцінювання. Натомість коректною трактовкою є розгляд тих чи тих інструментів оцінювання та результатів їхнього застосування як таких, що дозволяють більшою або меншою мірою досягти поставлених перед конкретним оцінюванням цілей. Ми наводимо більш доцільні, на наш погляд, формулювання з цього питання у порівняльній таблиці, що додається.

2. Статті 7 і 34 законопроєкту оперують поняттям «конфлікт інтересів». У цьому зв’язку доцільно включити до законопроєкту окрему статтю «Конфлікт інтересів», де надати тлумачення цього поняття. Річ у тім, що згідно з чинним Законом України «Про запобігання корупції», явище конфлікту інтересів поширюється виключно на посадових та службових осіб. Згідно зі Змінами до Роз’яснення..., затвердженим Рішенням НАЗК від 08.02.2019 р. № 368 (<https://cutt.ly/nUcPIWU>), у закладах освіти до таких осіб належать зокрема керівники структурних підрозділів та їхні заступники. Це означає, що закріплене у чинному законодавстві визначення поняття «конфлікт інтересів» не поширюється, зокрема, на ситуації, що можуть виникати при взаємодії викладачів і студентів (вчителів та учнів) тощо, оскільки ані викладачі, ані учні не є посадовими чи службовими особами. Проте значна частина конфліктів інтересів в освітньому процесі має місце саме у взаємодії між вказаними учасниками освітнього процесу, і це слід віддзеркалити у законодавстві.

3. Наведене у частині другій статті 4 законопроєкту визначення поняття «автор (співавтор) академічного твору» слід замінити на критерії визначення авторства, сформульовані у рекомендаціях Міжнародного комітету редакторів медичних журналів (<https://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>). Згідно з цими рекомендаціями, факт авторства певної особи встановлюється, якщо вона одночасно задовольняє усім чотирьом критеріям:

- i. Суттєвий внесок до концепції або плану дослідження або одержання, аналіз чи інтерпретація даних.
- ii. Написання академічного тексту або переробка його змістового наповнення.
- iii. Якщо академічний твір планується оприлюднити, то ухвалення його остаточної редакції.

- iv. Згода нести відповідальність за всі аспекти виконаної роботи, своєчасно відповідати на питання, що можуть стосуватися точності й достовірності будь-якої частини дослідження.

Зазначені критерії визначення авторства широко визнані міжнародною науковою спільнотою, провідними науковими виданнями, застосовуються при вирішенні спорів щодо авторства, їх застосовує у своїх рекомендаціях Комітет з публікаційної етики (COPE).

4. Норма «В оприлюдненому академічному творі зазначаються всі його автори» (абзац другий частини другої ст. 4 законопроекту) суперечить (створює колізію) нормі п. 2 частини першої ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права», згідно з якою автору належить право «забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом». Цю колізію слід усунути.

5. Чинна редакція частини сьомої ст. 42 Закону України «Про освіту» надає закладам освіти повноваження встановлювати додаткові порівняно із визначеними Законом види академічної відповідальності учасників освітнього процесу. У пропонованій редакції законопроекту цю норму пропонується виключити. Ми вважаємо скасування вказаної норми недоцільним, оскільки наявність у закладів освіти повноваження самостійно визначати окремі види академічної відповідальності відповідає міжнародному досвіду та є важливою складовою академічної автономії закладів освіти.

6. Перелік основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти (частина перша статті 27 законопроекту) слід доповнити пунктом «повторне проходження оцінювання зі зниженням максимальної оцінки» (англ. capped assessment / assessment for a cap). Цей вид оцінювання полягає в тому, що за результатами виконання завдання здобувач освіти може одержати оцінку, не більшу ніж «задовільно» або «добре», але не «відмінно».

7. Частина третя статті 28 законопроекту визначає, що процедура розгляду питання про позбавлення особи наукового ступеня в окремих випадках вимагає наявності відповідного рішення закладу вищої освіти (наукової установи), в якому відбувся захист дисертаційного дослідження. Насправді заклади вищої освіти (наукові установи) не завжди зацікавлені у прийнятті такого рішення, що унеможливило належний розгляд зазначеного питання. Тому у вказаній нормі слід передбачити альтернативний механізм позбавлення особи наукового ступеня, який не передбачає обов'язковості рішення відповідного закладу вищої освіти (наукової установи). Саме такий механізм чинний на сьогодні — див. Порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197.

8. У статті 29 законопроекту необхідно визначити суб'єкта, уповноваженого встановлювати неспроможність закладу освіти, наукової установи реагувати на виявлені порушення академічної доброчесності, та окреслити відповідну процедуру (критерії).

9. Законопроектом слід передбачити можливість розгляду анонімних повідомлень про імовірні порушення академічної доброчесності, аналогічно до того, як це передбачено Законом України «Про запобігання корупції» для повідомлень щодо імовірних корупційних правопорушень. Пропонуємо таку редакцію норми: «Повідомлення (у тому числі анонімне) підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація містить фактичні дані, що вказують на можливе вчинення порушення академічної доброчесності, які можуть бути перевірені».

10. У статті 31 законопроекту слід передбачити дії у випадку, якщо академічний твір оприлюднено у вигляді окремої публікації (книга, монографія тощо).

11. У розділі V законопроекту чимало повноважень щодо реагування на порушення академічної доброчесності покладається на заклади вищої освіти (наукові установи). Усюди, де це доречно, цей вираз слід доповнити: «заклади вищої освіти (наукові установи), їхні правонаступники». Це уточнення особливо важливе для розгляду порушень щодо наукових ступенів, які могли бути присуджені закладами вищої освіти, що згодом були реорганізовані.

Інші пропозиції до тексту законопроекту надаємо у формі порівняльної таблиці (див. далі).

**Пропозиції Аналітичного центру «ОсвітАналітика»
Київського університету імені Бориса Грінченка
до проєкту Закону України «Про академічну доброчесність»,
погодженого Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти на засіданні 30.08.2022 р.**

Норма проєкту документа	Наша пропозиція	Коментар
<p>Стаття 4 ... 2. Автором (співавтором) академічного твору є особа, яка своєю творчою працею самостійно або у співпраці з іншими фізичними особами створила або брала участь у створенні твору. ...</p>	<p>2. Автором (співавтором) академічного твору є особа, яка своєю творчою працею самостійно або у співпраці з іншими фізичними особами створила або брала участь у створенні твору, а саме: 1) здійснила суттєвий внесок до концепції або плану творчої праці або одержання, аналізу чи інтерпретації даних; 2) взяла участь у написанні академічного твору або переробці його змістового наповнення; 3) ухвалила остаточну редакцію академічного твору, якщо його планується оприлюднити; 4) згодна нести відповідальність за академічний твір, своєчасно відповідати на питання, що можуть стосуватися точності й достовірності будь-якої частини академічного твору. ...</p>	<p>Уточнення визначення поняття відповідно до загальновизнаної міжнародної практики.</p>
<p>Стаття 7. Дотримання академічної доброчесності під час оцінювання 1. Академічна доброчесність під час оцінюванні у сфері освіти, науки, техніки і мистецтва має відповідати критеріям об'єктивності, валідності та справедливості. 2. Оцінювання є об'єктивним, якщо воно базується на заздалегідь визначених та оприлюднених чітких і зрозумілих критеріях. 3. Оцінювання є валідним, якщо воно забезпечує досягнення мети оцінювання.</p>	<p>Стаття 7. Дотримання академічної доброчесності під час оцінювання 1. Академічна доброчесність під час оцінюванні у сфері освіти, науки, техніки і мистецтва має відповідати критеріям прозорості, валідності та справедливості. 2. Оцінювання є прозорим, якщо воно базується на заздалегідь визначених та оприлюднених чітких і зрозумілих критеріях. 3. Оцінювання є валідним, якщо воно забезпечує досягнення мети оцінювання.</p>	<p>Застосовувати ознаку «об'єктивність» до оцінювання некоректно.</p>

4. Оцінювання є справедливим, якщо воно здійснюється неупереджено, за відсутності конфлікту інтересів, дискримінації та неправомірного впливу на оцінювача.	4. Оцінювання є справедливим, якщо воно здійснюється неупереджено, за відсутності конфлікту інтересів, дискримінації та неправомірного впливу на оцінювача.	
<p>Стаття 10 ...</p> <p>4. Внутрішніми нормативними документами слід визначати:</p> <p>1) інституційну політику у сфері забезпечення академічної доброчесності та заходи, що вживаються для її реалізації;</p> <p>2) організаційну систему забезпечення академічної доброчесності, зокрема порядок формування, функції та повноваження спеціальних органів (комісій, комітетів, рад тощо) з питань академічної доброчесності, а також розподіл функцій та відповідальності у цій сфері між органами та посадовими особами закладу освіти, наукової установи;</p> <p>3) процедури виявлення та розгляду випадків порушення академічної доброчесності, реагування на них з урахуванням вимог цього Закону.</p>	<p>Стаття 10 ...</p> <p>4. Внутрішніми нормативними документами встановлюються:</p> <p>1) інституційна політика у сфері забезпечення академічної доброчесності та заходи, що вживаються для її реалізації;</p> <p>2) організаційна система забезпечення академічної доброчесності, зокрема порядок формування, функції та повноваження спеціальних органів (комісій, комітетів, рад тощо) з питань академічної доброчесності, а також розподіл функцій та відповідальності у цій сфері між органами та посадовими особами закладу освіти, наукової установи;</p> <p>3) процедури виявлення та розгляду випадків порушення академічної доброчесності, реагування на них з урахуванням вимог цього Закону.</p>	Коректна нормопроектувальна техніка.
<p>Стаття 12. Забезпечення академічної доброчесності при проведенні конкурсів</p> <p>1. Правила проведення конкурсів у сфері освіти і науки академічної діяльності мають передбачати вимоги щодо дотримання академічної доброчесності їх учасниками, членами журі та конкурсних комісій, іншими особами, що залучені до їх проведення, експертизи та оцінювання.</p>	<p>Стаття 12. Забезпечення академічної доброчесності при проведенні конкурсів</p> <p>1. Правила проведення конкурсів у сфері освіти і науки мають передбачати вимоги щодо дотримання академічної доброчесності їх учасниками, членами журі та конкурсних комісій, іншими особами, що залучені до їх проведення, експертизи та оцінювання.</p>	Технічна помилка?
<p>Стаття 20. Створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення</p> <p>Створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення полягає в оплатному чи безоплатному створенні академічного твору або його частини та його наданні, або посередництву у наданні третій особі, яка не є його автором, для подальшого використання під власним іменем, якщо автор такого твору знає або, за всіма обставинами, не може не знати про таку мету використання.</p>	<p>Стаття 20. Створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення</p> <p>Створення або посередництво у створенні академічного твору на замовлення полягає в оплатному чи безоплатному створенні академічного твору або його частини та його наданні, або посередництву у наданні третій особі, яка не є його автором, для подальшого використання під власним іменем, якщо автор такого твору знає або, за всіма обставинами, повинен був знати про таку мету використання.</p>	Стилістичне уникнення подвійного заперечення.

<p>Стаття 22. Порухення вимог щодо оцінювання</p> <p>1. Порухення вимог щодо оцінювання полягає у недотриманні умов об'єктивності, валідності та справедливості під час його організації та проведення.</p> <p>2. Формами порухення вимог щодо оцінювання є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відсутність оприлюднених чітких та зрозумілих критеріїв оцінювання; 2) порухення або вибіркоче застосування критеріїв оцінювання; 3) надання недозволеної допомоги під час оцінювання; 4) створення переваг чи перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження оцінювання, для окремих учасників оцінювання; 5) відсутність реагування на несамостійне виконання завдання учасниками оцінювання; 6) необ'єктивне завищення або заниження результатів оцінювання. 	<p>Стаття 22. Порухення вимог щодо оцінювання</p> <p>1. Порухення вимог щодо оцінювання полягає у недотриманні умов прозорості, валідності та справедливості під час його організації та проведення.</p> <p>2. Формами порухення вимог щодо оцінювання є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) відсутність оприлюднених чітких та зрозумілих критеріїв оцінювання; 2) порухення або вибіркоче застосування критеріїв оцінювання; 3) надання недозволеної допомоги під час оцінювання; 4) створення переваг чи перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження оцінювання, для окремих учасників оцінювання; 5) відсутність реагування на несамостійне виконання завдання учасниками оцінювання; 6) свідоме завищення або заниження результатів оцінювання. 	<p>Застосовувати ознаку «об'єктивність» до оцінювання некоректно.</p>
<p>Стаття 23. Протиправний вплив та отримання неправомірної вигоди в академічній діяльності</p> <p>1. Протиправний вплив в академічній діяльності полягає у будь-якій формі впливу (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування, тиск, підкуп тощо) або спробі такого впливу на суб'єкта академічної діяльності з метою спонукання до порухення ним вимог академічної доброчесності та отримання несправедливої академічної переваги окремими особами, закладами освіти, науковими установами.</p> <p>2. Отримання неправомірної вигоди в академічній діяльності полягає в отриманні суб'єктом академічної діяльності будь-якого матеріального або нематеріального блага за порухення ним академічної доброчесності.</p>	<p>Стаття 23. Протиправний вплив та неправомірна вигода в академічній діяльності</p> <p>1. Протиправний вплив в академічній діяльності полягає у будь-якій формі впливу (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування, тиск, підкуп тощо) або спробі такого впливу на суб'єкта академічної діяльності з метою спонукання до порухення ним вимог академічної доброчесності та отримання несправедливої академічної переваги окремими особами, закладами освіти, науковими установами.</p> <p>2. Неправомірна вигода в академічній діяльності полягає в отриманні суб'єктом академічної діяльності будь-якого матеріального або нематеріального блага за порухення ним академічної доброчесності або в наданні такого блага суб'єкту академічної діяльності.</p>	<p>Аналогічно до норми абзацу восьмого частини першої ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», порухенням слід вважати не лише отримання, а й надання неправомірної вигоди.</p>
<p>Стаття 26. Академічна відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників</p> <p>1. Видами академічної відповідальності педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) попередження; 	<p>Стаття 26. Академічна відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників</p> <p>1. Видами академічної відповідальності педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) попередження; 	<p>Див. підкритерій 6 критерію 10 Критеріїв оцінювання якості освітньої програми, затверджених наказом</p>

<p>2) позбавлення права на участь у органах управління закладу освіти, наукової установи строком до одного року;</p> <p>3) позбавлення права брати участь у конкурсах щодо отримання стипендій, грантів, участі в академічній мобільності за підтримки закладу освіти, наукової установи, де працює особа, на строк до одного року;</p> <p>4) обмеження участі у наукових дослідженнях та/або окремих наукових проєктах закладу освіти, наукової установи, де працює особа, на строк до одного року;</p> <p>5) позбавлення нагород, відзнак, почесних звань, наданих закладом освіти, науковою установою;</p> <p>6) звільнення з посади педагогічного, науково-педагогічного, наукового працівника.</p>	<p>2) позбавлення права на участь у органах управління закладу освіти, наукової установи строком до одного року;</p> <p>3) позбавлення права брати участь у конкурсах щодо отримання стипендій, грантів, участі в академічній мобільності за підтримки закладу освіти, наукової установи, де працює особа, на строк до одного року;</p> <p>4) позбавлення права наукового керівництва здобувачами освіти, докторантами на строк до одного року;</p> <p>5) обмеження участі у наукових дослідженнях та/або окремих наукових проєктах закладу освіти, наукової установи, де працює особа, на строк до одного року;</p> <p>6) позбавлення нагород, відзнак, почесних звань, наданих закладом освіти, науковою установою;</p> <p>7) звільнення з посади педагогічного, науково-педагогічного, наукового працівника.</p>	<p>Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 977.</p>
<p>Стаття 28.</p> <p>...</p> <p>2. ...</p> <p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти має право розглядати питання і приймати рішення щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії (доктора мистецтва) на підставі скарги/повідомлення будь-якої особи, яка є суб'єктом наукової (творчої) і науково-технічної діяльності у випадку, якщо</p>	<p>Стаття 28.</p> <p>...</p> <p>2. ...</p> <p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти розглядає питання і приймає рішення щодо скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії (доктора мистецтва) на підставі скарги/повідомлення будь-якої особи, яка є суб'єктом наукової (творчої) і науково-технічної діяльності у випадку, якщо</p>	<p>1. Державні установи не мають і не можуть мати прав, вони діють в межах покладених на них законом повноважень.</p> <p>2. Можливо вживати формулювання «Національне агентство може розглядати...».</p> <p>Проте таке формулювання наділяло би Національне агенство надмірним дискреційним повноваженням, що є корупційним ризиком.</p>
<p>Розділ VII. Прикінцеві та перехідні положення</p> <p>...</p> <p>2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:</p> <p>...</p> <p>б) у Законі України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380): статтю 42 викласти в такій редакції:</p> <p>...</p>	<p>Розділ VII. Прикінцеві та перехідні положення</p> <p>...</p> <p>2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:</p> <p>...</p> <p>б) у Законі України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380): статтю 42 викласти в такій редакції:</p> <p>...</p>	<p>Нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів у цьому випадку не потрібен.</p>

<p>5. Заклади освіти та наукові установи визначають, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та/або спеціальних законів у сфері освіти і науки, види академічної або іншої відповідальності за відповідні порушення академічної доброчесності, а також встановлюють деталізовані процедури прийняття відповідних рішень відповідно до порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України.</p>	<p>5. Заклади освіти та наукові установи визначають, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та/або спеціальних законів у сфері освіти і науки, види академічної або іншої відповідальності за відповідні порушення академічної доброчесності, а також встановлюють деталізовані процедури прийняття відповідних рішень.</p>	
--	--	--